

Mulesing, ett välfärdsproblem nu och då. De svenska klädföretagens syn på merinoull

- tar de ansvar för ursprunget?

Mulesing, a welfare problem now and then. The Swedish clothing companies view of merino wool - do the companies take responsibility for the origin?

Simone Sjölund

Etologi och Djurskyddsprogrammet

**Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet**

Skara 2012

Studentarbete 448

*Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme*

Student report 448

ISSN 1652-280X

Mulesing, ett välfärdsproblem nu och då. De svenska klädföretagens syn på merinoull - tar de ansvar för ursprunget?

Mulesing, a welfare problem now and then. The Swedish clothing companies view of merino wool - do the companies take responsibility for the origin?

Simone Sjölund

Studentarbete 448, Skara 2012

G2E, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi, kurskod EX0520

Handledare: Jenny Yngvesson, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, avdelningen för etologi och djurskydd, Box 234, 532 23 Skara.

Biträdande handledare: Katarina Lingehag Ekholm, Malmö Museer, Malmö stad, 205 80 Malmö.

Examinator: Johan Loberg, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, avdelningen för etologi och djurskydd, Box 234, 532 23 Skara.

Nyckelord: mulesing, animal pain, animal welfare, sheep

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.slu.se/husdjurmiljohalsa

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
Abstract.....	4
Bakgrund.....	5
- Mulesingens historia.....	5
- Smärta hos djur.....	6
- Djurvälstånd.....	7
Syfte.....	7
Material och metoder.....	8
Resultat.....	9
-Företagens svar.....	9
- Alternativa metoder till mulesing.....	12
-Smärtupplevelsen.....	12
-Situationen i Australien just nu.....	14
Diskussion.....	15
-Välstånd.....	15
- Medvetna konsumenter kan påverka.....	16
- Min studie.....	17
- Framtiden.....	18
Sammanfattning.....	20
Slutsats.....	21
Tack.....	22
Referenser.....	22
Bilaga 1. Frågor till butikskedjor.....	25

Abstract:

Mulesing is a procedure performed on sheep in Australia to prevent them from suffering flystrike. It is mainly merino sheep who suffer flystrike since they have more skinfolds than other breeds. Merino wool is wool of finer fibre and it is used in garments of many companies around the world. Mulesing, also known as The Mules Operation, has been practiced since 1929 and means that the sheep will suffer from surgery in purpose to take away infected skinfolds. The mules operation increased in extent over time as problems with flystrike kept increasing. There are other methods to use instead of mulesing, but the industry disagree about what is the best protection against flystrike. One alternative method that are used instead of mulesing today is called "cut" which means that the skin will be stretched, where it then undergoes atrophy (wasting away of body tissues and organs), or you can make use of chemical substances that are injected under the skin on the buttocks of the sheep to remove the excess of wrinkles. Animal welfare problems still remain because these methods are also not entirely free of pain. The only persistent animal friendly option is to change the breed and only breed from animals that have less skinfolds on the buttocks. Although mulesing would be banned, the breed industry need to change in order to improve the situation for the sheep. The flocks are enormous, and the daily inspection required to detect the flygrips in time is impossible when the flocks are so large. The intention was to phase out mulesing by 2010, but my research shows that it is still in progress in Australia but to a lesser extent than before. Australia's largest animal protection organization Animals Australia is pushing the issue ahead to get a ban on mulesing but the process is progressing slowly. Pain reduce is more common than previously but more common after surgery than before. Pain relief spray can be used in some cases and even before the surgery. What has improved in recent years is that there is now a labeling system in Australia so that consumers can learn about the wool they are buying and therefore know if it is mulesingfree or not. The Swedish consumers became aware of mulesing and how the sheep were treated in Australia in 2008 in the Swedish tv program Kalla Fakta. Many companies are changing their trade in merino wool for this reason and started implementing more routine inspections and imposed more stringent proof of certification from the suppliers. Since mulesing is still in use in Australia today, no one can not be entirely sure that the wool from there is completely mulesing free. It is up to each consumer to find out the facts about the goods and products that they are buying, and it`s often difficult to do. It will take time to change the phenotype of the breed but it`s the only longterm solution for both animals and livestock farmers in the long way.

Bakgrund:

Det här arbetet är både en litteraturstudie om Australiska merinofår och en studie över förekomsten av mulesing som dessa merinofår utsätts för i avsikt att skydda dem mot farliga och obehagliga flugangrepp. Arbetet består även av en intervjustudie med klädföretag som säljer ylleplagg på den svenska marknaden. Arbetet belyser i hur stor omfattning mulesing förekommer i Australien idag. Med mulesing menas att fåren utsätts för ett fysiskt ingrepp som innebär att man utan bedövning skär bort hudveck på fårets bakre regioner i avsikt att minska de farliga och obehagliga flugangreppen som är vanligt förekommande. Varje år genomförs miljontals ingrepp på lamm i en ålder på vanligtvis 4-12 veckor (Grant, 2004), men det förekommer även att lammen kan vara i en ålder från 2 veckor upp till 6 månader (Fisher, 2011). Förutom mulesing så förekommer även kastrering och svanskupering utan bedövning (Grant, 2004). Fårens behandling i Australien och mulesing som de utsätts för har uppmärksammats i svensk media i TV 4's program Kalla Fakta som 2008 sände två program om mulesing i Australien. Efter att programmen hade sänts ändrade flera butiker sin handel med merinoull då många konsumenter upprördes över de starka bilderna. Efter dessa program gjorde SLU-studenten Johanna Geijer ett examensarbete om mulesing där hon bland annat skickade ut enkäter till olika klädföretag och frågade dem hur de ställde sig till att sälja kläder gjorda av merinoull (Geijer, 2009). Australien har fattat beslut om att mulesingen skulle ha fasats ut till 2010, till förmån för djurskyddsmässigt bättre lösningar (Animals Australia).

Mulesingens historia

Får (*Ovis aries*) och getter (*Capra*) var de första arter som blev domesticerade av människor som gårdsboskap för ungefär 10 000 år sedan (Boyazoglu & Hatziminaoglou, 2004). Fåren och getterna härstammar från fårens och getternas förfäder i dagens Iran, Irak, Syrien och östra Turkiet (Boyazoglu & Hatziminaoglou, 2004). I dagsläget finns det ungefär 100 miljoner får i Australien och 80 % av dessa är av rasen merinofår (AWI 2012). Över 90 % av de lamm som föds upp för köttproduktion i Australien utsätts inte för mulesing medan 88 % av merinolammen utsätts för mulesing. En orsak till detta är att köttlammen kommer att slaktas vid en tidig ålder då de förhoppningsvis inte hunnit bli utsatta för flugangrepp (Smith., 2011).

Får har hållits i Australien sedan 1788 och med tiden har antalet får ökat markant (James 2006). Problemet med flugangrepp på får blev inte allvarligt förrän vid början av 1900 talet då det vid den tidpunkten var Blåflugan (*L. cuorina*) som kom till Australien från Sydafrika (James, 2006). Blåflugan är den fluga och som står för de flesta och allvarligaste flugangreppen (Ryan, 1954). Dessa flugor i kombination med populära australiensiska fårrasen Vermont Merino gjorde att problemen började tidigt (Ryan, 1954). Flugangrepp drabbar får i hela Australien men är vanligare på vissa platser där det kommer mer nederbörd under vissa delar av året. Merinofår är mer lättdrabbade på grund av att de har fler hudveck än vad andra fårraser har (Animals Australia). Om ullen på fårens bakdel blir fuktig och smutsig av lös avföring och urin trivs *L. cuorina* väldigt bra och lägger sina ägg i hudveckan och problemet blir då ett faktum. De nyckläckta larverna överlever tack vare att de äter av fårens hud. Angreppen sker oftast kring perineum (mellan anus och könsorgan) och runt svansroten på fåren (Warrs & Marchant, 1977). Om fåren ej blir behandlade för detta kan detta med tiden leda till döden, eftersom fluglarverna äter sig in i huden (James, 2006).

Mulesing som även kallas The Mule operation uppfanns 1929 av John Mules (Beveridge, 1984). Han hade stora återkommande problem med flugangrepp på sitt ena merinofår och insåg att problemen berodde på hudveckan kring fårets bakdel där urin och avföring lätt fastnade. Han ansåg att problemet skulle lösas om han klippte bort hudveckan vilket han sedan gjorde. Dåtidens veterinärer var inte helt övertygade om Mules lösning på problemet utan de ville hellre satsa på bättre avel så att fåren fick mindre hudveck baktill. Mules ansåg däremot att metoden var effektiv och genomförbar och utsatte omkring 1000 lamm för mulesing. Med tiden blev mulesing ett rutinmässigt ingrepp som utfördes av fårfarmare för att undvika flugangrepp på sina får (Beveridge, 1984).

Innan man började praktisera mulesing använde man sig av crutching som innebär att man klipper bort ull kring fårets bakdel mellan de vanliga klippningarna (Morley & Johnstone, 1984). Även olja kunde användas eftersom det effektivt höll flugorna borta. Mellan 1931-1938 började mulesing praktiseras på fåren och mellan 1939-1945 utvecklades ingreppet ännu mer och det skars bort ännu mer hud än man tidigare gjort. Även svanskupering började förekomma allt mer under denna tid (Morley & Johnstone, 1984). Mellan 1949-1965 utvecklades bra insektsmedel som kom ut på marknaden och började användas mot flugangreppen. Snart spreds dock resistens mot dessa medel och flugangreppen ökade igen och därmed började även mulesing att praktiseras i större omfattning (Morley & Johnstone 1984). Då mulesing började praktiseras alltmer igen på merinofår blev det också vanligt att utföra detta ingrepp även på andra fårraser (Morley & Johnstone 1984).

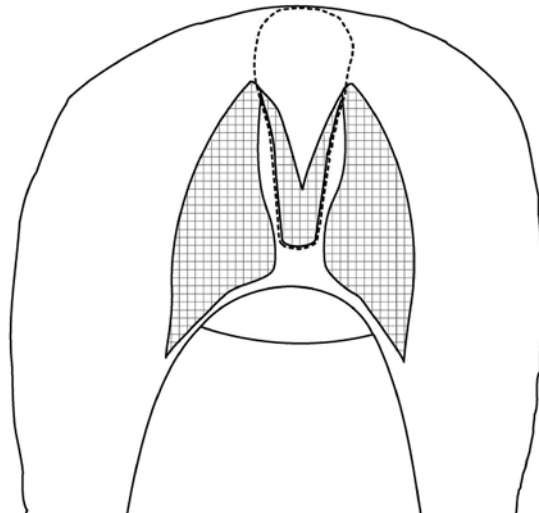

Bild som illustrerar det område som blir bortskuret under mulesingingreppet (Fisher,2011).

Smärta hos djur

Trots att smärta är en mycket obehaglig känsla är det en livsnödvändig kroppsfunction som skyddar kroppen från skada (Gregory, 2004). Både människor och djur har nervbanor för emotioner och känslor utspridda i hjärnan, och därför kan djuren uppleva smärta på samma sätt som människor kan (Berridge, 2003). Djur uppvisar smärta på olika sätt beroende på situation och vad det är för djurart. Djur uttrycker smärtreaktion rent allmänt genom

flyktreaktion, rastlöshet, onormal kroppshållning, försämrad aptit samt att djuren ofta visar rädsla för den person eller plats som djuret förknippar med smärtan (Gregory, 2004). Får har välutvecklade sinnen och de använder sig främst av synen (Pierce et al., 2000). Ett negativt känslotillstånd hos får kan observeras genom ökade öronrörelser (Reefmann et al., 2009). Som tidigare nämnt uppvisar olika djurarter olika beteenden vid symptom på smärta. Det är viktigt att man tittar på artspecifika beteenden när man skall bedöma smärta hos någon art. Ett viktigt exempel kan vara att svanföring ej är en bra indikator på smärta hos får eftersom de använder sin svans för att uttrycka välmående (Grant, 2004). Tecken på smärta hos får kan vara att ryggen är insjunken, onormal halsställning, uppvisande av håla m.m. (Fell & Shut 1989). Eftersom fåren som många andra djur, har en välutvecklad kognitionsförmåga kan de förutom att endast lida fysiskt även lida mentalt (Kendrick, 1998). Trots att vi kommit fram till att både djur och människor har en ungefärlig likadan smärtupplevelse har inte människor och djur exakt samma sinnesorgan och därför kan vi inte dra en slutsats att smärtupplevelsen är exakt detsamma.

Djurvälfärd

Intresset för djurvälfärd ökar med tiden och därmed ökar även samhällets oro för hur djuren behandlas (Ohl & Van der Staay 2012). Djurvälfärd är en kombination av subjektiva och objektiva aspekter på levnadsvillkoren för djuren, det vill säga beteende, sjukdom, djurhållningen, sjukdomar samt deras allmänna hälsa (Fitzpatrick et al., 2006). Det allmänna begreppet djurvälfärd är ett samspel mellan dålig djurvälfärd och god djurvälfärd. Tidigare metoder att mäta djurvälfärd bestod av att utesluta de negativa tillstånden för djuren (Ohl & Van der Staay 2012). Man kan mäta olika parametrar för att sedan göra en bedömning av djurens välfärd genom att titta på förhöjda kortisolhalter, försämrat immunförsvar samt ökad hjärtrytm. Parametrar som försämrad tillväxt, onormalt beteende samt rädsla för vissa stimuli är tecken på försämrad välfärd hos djur (Broom & Fraser, 2007). Idag bedöms djurvälfärd ofta utifrån de 5 friheterna, det vill säga om djuren är fria från hunger, törst, otillräcklig mat, termisk eller fysiskt obehag, skador eller sjukdomar, rädsla eller kronisk stress samt vara fria att visa normala artspecifika beteendemönster då har ett djur en god välfärd (Ohl & Van der Staay 2012). Mulesing har pågått under en lång tid i Australien men trots detta så finns det inte så mycket forskning om stress och försämrad välfärd i samband med mulesing (Lee & Fisher, 2007). Det är inte enbart mulesing som orsakar negativ välfärd hos fåren utan det gör även kastreringen och svanskuperingen (Shutt et al., 1987).

Syfte:

Syftet med detta examensarbete är att ge en vetenskaplig bakgrund till vad mulesing är och hur det utförs och vilka andra metoder som kan användas, samt att göra en uppföljande studie av Johanna Geijers arbete om mulesing 2009 (Geijer, 2009). Med hjälp av en enkätstudie har försök gjorts att se hur och om företagens hantering av merinoull har förändrats sedan detta uppmärksammats i media 2008 och hur de ser på djurens välfärd i samband med produktion av ullen. Tanken med arbetet är även att genom fakta och kontakter i näringen ta reda på hur situationen i Australien är just nu och om utfasningen av mulesingen har skett och i vilken grad.

Material och metoder:

Det har insamlats vetenskapliga artiklar från databaserna Web of Knowledge och Science direct. Sökord som användes i arbetet var merino sheep, mulesing, animal welfare, sheep, Australian sheep och animalpain. Fakta har även tagits fram med hjälp från Animals Australia, Compassion In World Farming och Australian Wool Innovation Limited.

En enkät med 8 frågor mailades till utvalda klädföretag som är verksamma med import av merinoull (se tabell). Om inte svar inkommit inom 2 veckor skickades en påminnelse till respektive företag. Alla företag är detsamma som i Johanna Geijers studie (Geijer, 2009) förutom att Axelssons bytts ut mot Pierre Robert. Frågorna finns i bilaga 1. Nedan redovisas företagen som fått enkäten samt deras svarsfrekvens (Tabell 1).

Tabell 1. Företag som fick en enkät om användningen av merinoull samt om de svarat på enkäten eller inte

Företag	Svar på enkät
Bestseller	Ja
Boomerang	Ja
Flash	Nej
Gina Tricot	Nej *
Hennes & Mauritz	Nej
Indiska	Nej
Intersport	Ja
JOY	Ja
KappAhl	Nej
Lindex	Ja
MQ	Nej *
Naturkompaniet	Ja
Pierre Robert	Ja
RNB	Ja
Stadium	Ja
TeamSportia	Ja
Twilfit	Nej
Varner	Ja
Åhlens	Nej

*) Fått hänvisning till företagets hemsida för mer information.

Resultat

11 av 19 företag valde att besvara enkäten. Åhléns, Flash, Indiska, Gina Tricot, KappAhl, Twilfit, MQ och Hennes & Mauritz valde att inte besvara enkäten. Gina Tricot och MQ valde att inte besvara enkäten men hänvisade till information som fanns på deras hemsidor. Nedan följer de besvarande företagens svar.

Bestseller (Vila, Only, Vero Moda, Jack & Jones)

Bestseller har merinoull i sitt sortiment men de använder sig endast av mulesingfri ull. De får garantier av sina leverantörer att all ull ska vara mulesingfri. De vill endast arbeta med leverantörer som garanterar att djuren i produktionen har eller har haft en god välfärd under sina levnadsår och att de skall behandlas humant och enligt gällande lagar och regler.

Boomerang

Boomerang ändrade sina rutiner efter att mulesing uppmärksammats i Kalla Fakta 2008. Innan hade de troligtvis ull från får som genomgått mulesing, men nu har de enbart mulesingfri ull. De brukar varje år ha merinoull i sin höstkollektion men de har certifikat på att det endast är ull från får som ej genomgått mulesing. De vill ej besvara vilka deras leverantörer är men de köper in ullen från Italien där även deras plagg produceras. De accepterar således ej ull från får som genomgått mulesing även om de har fått bedövning efter ingreppet. De känner ansvar för ett gott djurskydd och de informerar kontinuerligt sina leverantörer om sin policy kring djurskydd etc.

Gina Tricot

Företaget valde att inte besvara frågorna men hänvisade till sin hemsida där det står beskrivet att de har valt att addera krav kring djurhållning. De ställer stora krav på leverantörerna.

Intersport

Intersport ändrade inget i sina rutiner efter att mulesing uppmärksammats i Kalla Fakta 2008. De har produkter av merinoull i sortimentet som kommer från deras externa leverantörer. De har inga direktleverantörer av merinoull men de jobbar med leverantörer som har produkter av merinoull. Garantierna de får från leverantörerna är att de ska följa Intersports policy som är att Intersport inte vill ha merinoull från får som genomgått mulesing i sina produkter även om de fått bedövning efter ingreppet. Intersport anser att djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande. Skulle det framkomma fakta som visar att hanteringen av djuren strider mot deras policy så vidtar de direkta åtgärder. De känner ett ansvar för att ha en handel med leverantörer som prioriterar ett gott djurskydd och en god djurvelfärd.

JOY

Efter att Kalla Fakta tog upp problemet med mulesing 2008 så slutade JOY köpa in produkter av merinoull. De menar att det ändå aldrig varit en stor produktgrupp i deras sortiment. I höst kommer de däremot ha en tröja av merinoull i sitt herrsortiment. Leverantören av deras merinoull heter BEX och de har certifikat på att ullen är mulesingsfri. De accepterar således ej ull från får som genomgått mulesing även om de fått

smärtstillande efter ingreppet. De känner ett ansvar att ha en handel med leverantörer som prioriterar ett gott djurskydd.

Lindex

Efter att mulesing uppmärksammats i Kalla Fakta 2008 så började Lindex med rutinen att begära att leverantörerna skulle garantera att deras ull inte kom från får som blivit utsatta för mulesing. Lindex har idag endast produkter från finfibrig ull som kommer från Kina. Lindex lämnar inte ut några namn på sina leverantörer men garanterar att de helt tar avstånd från mulesing. De påpekar även att de stödjer djurens rättigheter och att de jobbar medvetet med att hela tiden se över vad de kan göra mer i djurskyddsfrågor.

MQ

MQ stödjer djurens rättigheter och är även medlemmar i Djurens rätt och tar helt avstånd från mulesing. MQ styr sina inköp mot leverantörer som kan garantera en mulesingfri merinoull. MQ vill även stödja arbetet med att hela produktionskedjan med djuren skall vara så effektiv som möjligt och att man därmed skall ta tillvara på alla delar i förädlingskedjan.

Naturkompaniet

Naturkompaniet hade uppmärksammat problemet med mulesing redan innan det uppmärksammades i Kalla Fakta 2008. De började arbeta för att få tätare kontakt med leverantörerna, förändrade rutiner vid inköp, förändrade leverantörsavtal och hade även en dialog med sina leverantörer om problemet. De har påverkat minst en av sina leverantörer att helt byta sina underleverantörer av ull. De kommer ha merinoull i sitt sortiment, men endast mulesingfri ull. Deras leverantörer av merinoull är Woolpower, Icebreaker, Smartwool, Buff, Arc'teryx, Hestra, Devold och Aclima. De har muntliga och skriftliga intyg från alla leverantörerna att de garanterar en mulesingfri ull och detta står även i deras leverantörsavtal. De krav de ställer på leverantörerna är att det skall vara mulesingfritt och de accepterar inte heller ull från får som genomgått mulesing även om de fått smärtstillande efter ingreppet. De känner ansvar att ha en handel med leverantörer som prioriterar ett gott djurskydd och god djurvälstånd.

Pierre Robert

Pierre Roberts hade fram till 2008 merinoullprodukter i sitt sortiment som kom från Sydafrika. Efter uppmärksamheten kring mulesing och när de återlanserade merinoull augusti 2009 så var de extra noga med att kontrollera att ullen endast kom från länder där mulesing inte tillämpades och att detta dokumenterades. De har merinoull i flera olika avdelningar just nu. Dessa är Pierre Robert Woman Wool Collection, Pierre Robert Young Collection wool, Pierre Robert Sport Collection wool samt Pierre Robert merinostrumpor. Merinoullen kommer från Australien, Syd Afrika och Nederländerna. Kläderna produceras i Kina och i Östeuropa. De accepterar inte ull från får som genomgått mulesing även om de fått smärtstillande efter ingreppet. De känner ett stort ansvar för att endast ha en handel med leverantörer som prioriterar ett bra djurskydd och det framgår tydligt i deras etiska riktlinjer i Code of Conduct där mulesingproblemet behandlas som ett eget område.

RNB (Polarn och Pyret, JC, Brothers/Sisters)

Efter att mulesing uppmärksammats i media så ändrade RNB sina rutiner angående merinoull eftersom de inte ville ha ull från får som blivit utsatta för mulesing i sina produkter. De träffade bland annat representanter från djurskyddsorganisationer samt från den australiensiska ullindustrin samt konsulterade en oberoende djurskyddsexpert.

RNB har idag merinoull men de ställer krav och begär in certifikat på de plagg i merinoull som de köper in. De arbetar med flera olika merinoulleverantörer eftersom de har flera olika produkter som innehåller merinoull. När RNB köper in plagg av merinoull köper de antingen in ull från andra länder än Australien och då kräver de ett ursprungscertifikat som intygar detta eller om ullen kommer från Australien kräver de certifikat på att ullen är mulesingfri, mulesing utförd med smärtlindring eller att ullen kommer från gårdar där man har upphört med mulesing. RNB påpekar att de accepterar ull från får som genomgått mulesing men som fått smärtstillande efter ingreppet i nuläget eftersom det tar tid att få fram andra alternativa metoder istället för mulesing. På sikt kommer de även att förbjuda den här metoden helt och hållet för ull i sina varor.

De påpekar även att de ansvarar för de varor de köper in och vill att de ska produceras under acceptabla förhållanden. I just den här frågan har de ett ansvar att ha tillräckligt med kunskap för att ställa tydliga krav på leverantörerna kring vad det är RNB vill ha och vad de inte vill ha. De lägger även till att de har ett ansvar för att se till att de produkter de får in lever upp till deras krav.

Stadium

Stadium ändrade sina rutiner efter att mulesing uppmärksammats i Kalla Fakta och numer accepterar de bara ull enligt normerna NM, Non Mulesed eller CM= Ceased Mulesing. CM är fårfarmare som slutat med mulesing men det kan fortfarande finnas djur i besättningen som genomgått mulesing före 2008. De accepterar CM för att det ska vara lönsamt för farmare att kunna förbättra djurvälståndet i sin produktion. De har idag underställ i merinoull samt eventuellt strumpor och skidstrumpor som de har certifikat på. De har även tagit bort många andra ullprodukter i sitt sortiment.

Till hösten 2012 kommer de att sälja kläder tillverkade av merinoull inom de egna varumärkena men då med ull som producerats mulesingsfritt av deras leverantörer. Stadiums produktionschef arbetar aktivt för att mulesingsfri ull skall införas som ett dokumenterat och spårbart kvalitetsbegrepp. Stadium arbetar kraftfullt för att påverka märkesleverantörer i frågan.

Team Sportia

Team Sportia förklarar att de uppmärksammade mulesing efter Kalla Faktas reportage men de hade redan innan sett över sina rutiner angående ull och dun. De kände ändå att de behövde granska situationen med handeln med ull eftersom de menar att det är lätt hänt att leverantörerna hanterar det på ett oacceptabelt sätt. De har inga produkter av merinoull i sortimentet just nu och kommer troligtvis inte ha det de närmaste åren heller.

Varner (Dressman, Carlings, Cubus, BikBok)

Varner kombinerar sin verksamhet med en etisk uppförandekod som kallas Code of Conduct där deras leverantörer har åtaganden som berör miljö och djurskydd. Merinoullen hos Varner är helt mulesingfri och de tar starkt avstånd från mulesingen som tillämpas i Australien. De anser att mulesing kännetecknas som en kränkning av deras uppförandekod och därför är det något de fördömer. All merinoull som används köps in från Sydafrika där mulesing inte förekommer. Om inte leverantörerna kan uppfylla kraven om att garantera en mulesingfri ull på grund av brist av denna ull, använder Varner istället andra kvaliteter och fibermaterial. Leverantörerna följs upp med inspektioner och då inhämtas även certifieringar och garantibrev. I samband med avslöjandet om mulesing 2008 kontaktade Varnergruppen alla sina leverantörer för att klargöra sin ståndpunkt beträffande mulesing och säkerhetsställa att Varnergruppens uppfattning och syn på detta framkom klart och tydligt.

Alternativa metoder till mulesing

Det har pågått diskussioner och forskning i många år om alternativa metoder till mulesing. Det har tagits fram många kemiska alternativ där man med hjälp av kemiska ämnen kan döda cellerna i huden som då orsakar nekros och på så vis gör så att det inte växer ut ull i problemområdena (Pratt & Hopkins 1976). År 2007 gjordes en studie av Rothwell et al., där han tittade på både kemiska alternativ men även på frysning av huden. Studien visade att kemisk mulesing ger en liknande smärtupplevelse som en kirurgisk mulesing, detta mycket på grund av att den kemiska mulesingen ofta blev angripen av fluglarver. Ett annat alternativ är att man med hjälp av plastklämmor som man fäster fast runt hudfliken kan stoppa upp blodtillförseln och på så vis orsakar nekros (Hemsworth et al., 2009).

Nu är det främst ”clips” och kemiska substanser som testas för att användas istället för mulesing. ”Clipsen” sätts fast och ska sträcka ut huden och som därefter atrofierar (förtvining av kroppens vävnader och organ) och eliminerar överskottet av rynkig hud. En annan metod är att med hjälp av en kemisk substans injicera under huden på skinkorna för att få bort överskottet av rynkorna. En storsatsning på aveln där man endast skall avla på får med släta bakdelar är det stora långsiktiga målet (Animals Australia).

Smärtupplevelsen

Att djur kan känna smärta i lika stor grad som vi människor börjar bli mer uppmärksammat och accepterat idag än tidigare. Att utföra mulesing på får tycker många är fel och alltför tar avstånd till detta eftersom det uppfattas som grymt och plågsamt för djuren. Allmänheten reagerade starkt efter Kalla Faktas program om mulesing 2008 och även handeln reagerade efter konsumenternas påtryckningar.

Förutom att vetenskapliga mätningar visar att lammen får stora kortisolhöjningar av mulesing så har forskare även sett beteendemässiga indikatorer på smärta (Hemsworth et al., 2009). De lamm som genomgått en icke kirurgisk mulesing har visat sig ha mindre kortisolhöjningar än de som genomgått en kirurgisk mulesing (Hemsworth et al., 2009). När forskare studerat får i en paddock som nyss genomgått mulesing betade de och rörde sig fritt till en början vilket tyder på en kortare smärtlindring av endorfiner. Småningom började de visa onormala beteenden som till exempel att ryggen blev insjunknen, onormal

halsställning, uppvisade hälta m.m. Detta kunde pågå i uppemot 72 timmar (Fell & Shut 1989).

Det finns alltså mycket dokumentation och forskning som visar att mulesing är en mycket smärtsam upplevelse, även på lång sikt då smärtan är ihållande i flera timmar efter ingreppet (Fell & Shut 1989, Hemsworth et al., 2009). Morley & Johnstone (1984) menar ändå att mulesing är det absolut bästa sättet att undvika flugangrepp på fåren. Här finns det alltså delade åsikter om hur allvarligt man bör se på smärtupplevelsen som fåren upplever. Dock är den senare forskningen av Morley & Johnstone (1984) betydligt äldre än den av Hemsworth et al., (2009) och därför kan det hänt mycket ur en forskningsmässig synvinkel under den tiden och därför är den nyare källan mer trovärdig. Det har utförts en del ny forskning sedan Morley & Johnstone (1984) gjorde sin studie och det kan vara skillnader i hur studierna utfördes och därmed medföra skillnader i resultatet. Morley & Johnstone (1984) menar att även om man skulle använda crutching, det vill säga att man klipper bort ullen kring bakdelen mellan klippningarna skulle fåren behöva inspekteras en till två gånger i veckan för att upptäcka de eventuella angreppen i tid. De menar att detta inte är hållbart i Australien där det finns så otroligt stora fårflockar på mycket stora ytor. Detta skulle inte heller bli hållbart ur en ekonomisk synvinkel. Här blir det åter igen en diskussion om djurens välfärd eller om människans ekonomiska intressen skall prioriteras.

För egen del tycker jag inte att människan kan ta ut rätten att göra vad som helst mot djuren för sin egen vinning när det finns andra metoder att använda sig av. Själv är jag utilitarist vilket betyder att man tar hänsyn till både människor och djur, men där hänsyn och respekt måste tas till de eventuella konsekvenser som ett agerande kan ha för djurens välmående och välbefinnande (P. Singer, hemsida besökt juni 2012). Ett agerande som i det här fallet skulle kunna vara mulesing, skulle kunna rättfärdigas om det i slutändan leder till en förbättrad välfärd för andra djur eller för människan (P. Singer, hemsida besökt juni 2012). En utilitarist väger det sammanlagda lidandet mot den sammanlagda lyckan (P. Singer, hemsida besökt juni 2012). Vi kan däremot inte acceptera att mulesing skulle kunna vara ett sådant agerande eftersom det inte medför att varken djur eller människor får en bättre välfärd utan endast orsakar ett stort lidande för det djur som utsätts för ingreppet. Ur ett utilitaristiskt tänk skulle det däremot kunna vara acceptabelt att testa andra alternativa metoder istället för mulesing på ett visst antal djur och som i slutändan kan medföra att ett stort antal andra djur får ett minskat lidande.

Det har visat sig att de muleserade lammen visade stor rädsla för den person som hade utfört ingreppet i uppemot 37 dagar (Animals Australia). Forskare har kommit fram till att lammen uppvisar smärta i 3 dagar efter ingreppet och att det tar flera veckor innan såret läker (Animals Australia). De är även under den tiden mycket mottagliga för infektioner och flugangrepp (Animals Australia). De har mycket förhöjda kortisolhalter under den här perioden och lammen minskade även i vikt (Hemsworth et al., 2009). Hemsworth et al., (2009) visar att de lamm som utsätts för kemisk behandling mot flugangrepp får högre kortisolhöjningar än de lamm som behandlas med plastklämmor. En orsak till detta kan vara att det kemiska medlet är frätande och orsakar smärta när det injiceras på lammen (Hemsworth et al., 2009).

Det finns smärtlindringsspray som kan sprayas på fåren direkt efter att de blivit utsatta för mulesing. Bedövningssprayet efter mulesingingreppet har visat sig minska djurens lidande i 8 timmar (Lomax et al., 2008) men sprayet ger inte smärtlindring under själva ingreppet och verkningstiden är mindre än smärtperioden som följer efter ingreppet (Animals

Australia). Trots att sprayet ger smärtlindring i 8 timmar (Lomax et al., 2008), visar studier att fåren ändå har förhöjda stresshormoner i ca 48 timmar efter ingreppet och att det tar fler veckor innan såret har läkt helt (Hemsworth et al., 2009, Colditz et al., 2009). Med tanke på dessa resultat kan man därför inte dra slutsatser att bedövningsspray är tillräckligt bra att använda eftersom det fortfarande medför ett stort lidande för djuren. Just nu används smärtlindringsspray efter ingreppet på 40 % av fåren (Animals Australia).

Situationen i Australien just nu

År 2004 påverkades den Australiensiska ullindustrin på grund av hot och avslöjanden om stympning på lamm, så kallad mulesing. Den internationella djurrättsorganisationen PETA satte 2010 ett slutdatum för att ha avvecklat mulesing helt och hållet i landet. Sedan 2004 har de Australiensiska ullproducenterna fått statliga medel för att finna andra metoder för att minska flugangreppen på fåren (Animals Australia). År 2006 infördes en ny bilaga till Code of Practise som arbetar för djurens välbefinnande. Den gav ytterligare vägledning till de bästa metoderna att använda istället för mulesing, men att följa vägledningen var frivilligt. De så kallade mulesing-entreprenörerna som utför mulesing på fåren behövde ha gått utbildningar i slutet av 2008 (Animals Australia).

I mars 2008 så krävde Farmers Association ett omedelbart förbud mot mulesing för att avvärja en stor bojkott av Australiensisk ull. Det var främst europeiska detaljhandlare och företag som hade fått information om problemet efter att det uppmärksammats bland annat i svensk media. Samma dag som Farmers Association krävde ett förbud så meddelade The Western Australian Department of Agriculture att de omedelbart skulle sluta att utföra mulesing på sina lamm på sin forskningsstation (Animals Australia).

Enligt Compassion In World Farming används idag fortfarande mulesing i Australien men omfattningen är mindre. Ungefär 88 % av lammen utsätts idag fortfarande för mulesing (Smith, 2011). Animals Australia som är Australiens största djurskyddsorganisation arbetar kontinuerligt med att det ska bli ett förbud mot mulesing i hela landet men det går långsamt framåt. Enligt Compassion In World Farming är smärtlindring mer vanligt förekommande nu än tidigare, men troligtvis mer vanligt efter ingreppet än innan. Det används dock smärtlindringsspray på fåren innan ingreppet i vissa fall. Djurskyddsproblemen kvarstår fortfarande trots att man använder smärtlindringsspray eftersom detta inte hjälper helt och hållet. Det finns just nu ett märkningssystem i Australien så att konsumenterna kan veta om ullen i produkterna de köper är mulesingfri eller inte. Mycket av ullen som produceras i Australien exporteras dock till andra länder (AWI 2012). Compassion In World Farming påpekar dock att det är mycket viktigt att de fårhållare som inte använder sig av mulesing istället har bättre tillsyn på sina får än mulesinganhängarna eftersom det krävs för att förhindra flugangreppen i tid. De senaste årens varma väder i Australien följt av kraftigt regn har inneburit optimala förutsättningar för flugangrepp. På grund av detta behöver tillsynen av fåren vara extra noggrann just nu. Flugangrepp kan utvecklas mycket snabbt och därför är det viktigt att en individuell noggrann inspektion görs om misstanke finns för flugangrepp på flocken. Detta är mycket viktigt ur en djurskyddsmässig aspekt (Smith., 2011).

Australian Wool Innovation Limited (AWI) är den ledande organisationen för Australiens ullindustri. Djurvälstånd i sammanband med flugangreppen ligger i deras forskningsfokus just nu. Sedan 2005 har AWI investerat närmare 41 miljoner dollar i forskning kring djurhälsa och djurvälstånd och runt 26 miljoner dollar i forskningen endast om problemen med

flugangrepp. De har infört ett intensivt och engagerat förebyggande program som arbetar med både kort- och långsiktiga mål där det ultimata målet är att ta bort behovet av mulesing. På kort sikt är målet att man skall tillhandahålla andra mer djurvänliga metoder som ersätter de traditionella mulesingmetoderna. AWI rekommenderar just nu att använda bedövningsmedel i sprayform och plastklämmor istället för den vanliga mulesingmetoden (AWI, 2012).

Department of Agriculture and Food som kan liknas med Jordbruksverket i Sverige har riktlinjer som fårhållare i Australien rekommenderas att följa. I riktlinjerna rekommenderar de bland annat att får ska få tillgång till social kontakt, de ska skyddas från predatorer, ha tillgång till mat och vatten av god kvalitè samt att de ska skyddas mot onödigt lidande och sjukdom (Department of Agriculture and Food). Angående mulesing står det bland annat att mulesing inte skall utföras om det inte anses nödvändigt men att det är acceptabelt tills att ett bättre acceptabelt alternativ finns. De menar att ingreppet skall medföra att fåren får ett skydd mot flugangrepp för resten av livet men mulesingsingrepp där för mycket hud tas bort inte är acceptabelt. Ingreppet skall göras i en så tidigt ålder som möjligt och efter ingreppet skall lammen ha daglig tillsyn tills det att såret är läkt (Department of Agriculture and Food).

Diskussion

Välfärd

Ur ett djurvälfärdsperspektiv hålls fåren idag överlag bra i Australien. De lever ofta fritt i stora flockar och får därmed en så naturlig tillvaro som möjligt. Nackdelen med de stora fårflockarna och de stora ytorna de lever på är att det är svårt att sköta tillsynen av fåren så ofta som man borde och därmed upptäcka flugangrepp och även andra skador och åkommor i tid. Även om mulesing helt försvinner finns det stora välfärdspådrag kvar som kastrering och svanskupering vilket också innebär ett enormt lidande för fåren (Lee & Fisher 2007, James, 2006, Grant, 2004). Att avla fram får som klarar sig undan flugangrepp är den enda riktigt långsiktiga lösningen för både djur och människor, det anser både jag och Animals Australia som driver frågan om mulesing. Om djuren inte drabbas av flugangrepp behöver inte heller djurägare etc. lägga ner tid och arbetskraft på att utföra mulesing och inte heller lägga kostnader på bedövningsmedel. Om man avlar på får som får släta bakdelar så kan man dessutom få kortare svansar med en ullfri undersida och därmed kan man även slippa utföra svanskupering. Tills att aveln har förändrats så föreslår industrin att man helt och hållet ska övergå till mulesing med bedövning eller icke-kirurgisk mulesing. Även om aveln inte skulle förändra djuren så skulle man kunna förhindra flugangrepp på andra sätt som till exempel att klippa fåren, behandla dem med insektsmedel samt att djurägarna håller bättre uppsikt över djuren. Det kan dock bli svårt att ha en bättre översikt över fåren på grund av de stora grupperna av djur. Det kan hända att det måste till en förändring i hur man håller får i Australien, kanske måste fårhållarna börja hålla mindre grupper av djur istället för de enormt stora grupperna de håller för tillfället. Detta skulle dock kunna bli svårt för djurhållarna att lösa ur en ekonomisk synvinkel. Det är inte bara mulesing som orsakar lidande eftersom flugangreppen också gör det. Det är ibland en svår balansgång mellan olika lidanden, och det krävs mer forskning inom området för att fastställa det mest etiskt rätta tillvägagångssättet för djuren.

Medvetna konsumenter kan påverka

Syftet med det här arbetet var att göra en jämförelse mellan Johanna Geijers arbete som gjordes 2009 och med hur det ser ut idag 2012. Det har nu gått 4 år sedan Kalla Fakta sände två program om hur fåren i Australien utsattes för mulesing och andra ingrepp. Efter att det tagits upp i media blev konsumenter mycket upprörda och företagen tog till nya rutiner och slöt nya avtal med leverantörerna för att försäkra sig om att de endast hade produkter av mulesingfri ull. När Johanna skickade ut sin enkät till 18 butikskedjor fick hon 11 svar. Överlag var det väldigt bra och givande svar hon fick av företagen eftersom de var ärliga och förklarade hur de hade ändrat sin handel med sina underleverantörer. De flesta företag hade ingen aning om att mulesing förekom innan Kalla Fakta uppmärksammade detta 2008. Samtliga företag som svarade på enkäten hade sett över sina rutiner gällande merinoull vid tidpunkten då enkäten skickades ut och det framkom då att de antingen inte hade merinoull i sitt utbud eller att de endast hade mulesingfri ull. Någon butikskedja använde sig av merinoull från får som genomgått mulesing men som fått bedövning efter ingreppet. Samma butikskedja påpekade även att det kan vara svårt att garantera en helt mulesingfri ull eftersom de köpte sina kläder från fabriker där ullen kan ha blandats från spinneriet till fabriken. I stort sett samtliga företag tog mer ansvar i djurvälfrådan efter detta inslag i media och samtliga skrev avtal med sina leverantörer om bättre villkor för djuren i industrin.

Resultaten som redovisas i form av min enkätstudie visar att företagen fortfarande tar stort ansvar i frågan om handel med merinoull. På min enkät svarade 11 av 19 företag och ett flertal av dem som enkäten skickades till hade bra beskrivningar på sina hemsidor om hur deras handel med merinoull fungerade. Nästan samtliga företag har endast mulesingfri ull i sin produktion och de är väldigt noga med att ha certifieringskontrakt med sina leverantörer som garanterar att ullen uppfyller företagets krav. Många företag är noggranna med att endast köpa ull från leverantörer som endast importerar ullen från länder som inte tillämpar mulesing, och de andra vill ha garantier på att ullen inte är från får som genomgått mulesing. Ett fåtal företag medger att de tillåter ull från muleserade får men att de då ska ha fått smärtstillande i samband med ingreppet. Många företag har Code Of Conduct riktlinjer där det står beskrivet hur de ser på olika etiska problem som t.ex. hur man skall förbättra djurvälfrådan. Överlag så förklarar företagen att de känner ett stort ansvar för sin produktion och att de vill att djuren som ullen kommer ifrån har ett drägligt liv och har behandlats humant. I svaren jag fått har jag sett att vissa företag verkar blanda ihop djurskydd med djurrätt. Djurskydd kan definieras som juridiska eftersträvanden och regelverk som är till för att skydda djuren mot lidande och för att förbättra deras välbefinnande. Djurrätt å andra sidan kan definieras som att man vill avskaffa utnyttjandet av djur. Djurrättssynen innebär också att man inte skall se djuren som en resurs eller egendom. Samhället skulle behöva få mer insyn i dessa olika begrepp, så att de inte förväxlas med varandra.

Idag läggs det stort ansvar på att man själv tar reda på information om de varor och produkter som man köper om man vill vara en medveten konsument. Det mesta i vårt samhälle styrs av pengar och som konsument har man ändå stor makt att kunna välja de varor man vill inhandla och på så sätt kunna påverka handeln. Inom vissa industrier som till exempel där djur är inblandade är företagen ibland inte alltför öppna med hur handeln fungerar och varifrån varorna kommer. När något så stort som problemet med mulesing uppmärksammades i media tror jag att konsumenterna kände ett ännu större ansvar att

verkligen bli mer medvetna om varifrån produkterna de köper kommer ifrån eller vad de innehåller. Som jag tidigare nämnt så förändrade företagen sina rutiner efter att mulesing uppmärksammades i media, och i min studie så har det visat sig att företagen fortfarande prioriterar detta högt. Företagen känner överlag ett stort ansvar för att sina produkter skall hålla en hög standard med tanke på mänskliga rättigheter, miljö och ur ett djurskyddsperspektiv. Eftersom både mulesing och dunplockning från levande fåglar uppmärksammats i media har det visat sig att man inte helt och hållet kan förlita sig på stora svenska företag. Jag själv skulle kunna tycka att företagen själva skulle kunna ha kontrollerat sina leverantörer och produkter bättre innan detta behövde tas upp i media. Det behöver inte endast vara problem med ullen och dunen, det kan likaväl vara stora djurskyddsproblem för de djur som förekommer inom skinnproduktionen. Därför anser jag att det är viktigt att företagen har bra och tydliga avtal med leverantörerna samt att även helst göra egna inspektioner så att de kan konstatera att leverantörerna lever upp till avtalen.

Hur medveten man som konsument än försöker vara är det omöjligt att informera sig om alla företags etiska riktlinjer i Sverige och utomlands, därför är det viktigt att vi som konsumenter verkligen kan förlita oss på företagen. Det kan vara svårt som konsument att få insyn i företagets produktionskedjor, vilket jag själv märkt när jag utfört min enkätstudie. Vissa företag var ovilliga att svara på frågorna och angav tidsbrist som skäl. Jag kan ha förståelse för tidsbristen men önskar att företagen skulle kunna se genomtänkta riktlinjer kring djurskydd som ett försäljningsargument som de kunde utnyttja i deras marknadsföring. Jag kan även tänka mig att de som inte svarar på frågor om produktionen och innehållet i produkterna i själva verket inte själva vet vad de innehåller eller hur produktionen går till. Det är mycket som kan hända i produktionskedjan från får till merinoulltröja, till exempel kan ullen och tyger blandas ihop på fabriker och företagen kan ha otillräcklig information om hela produktionsledet. Jag har även märkt att vissa företag som svarat på enkäten har varit något oroliga över var resultaten kommer redovisas. Företag är överlag mycket försiktiga med vad de ger ut för information och de är mycket rädda för att uttala sig om sådant som kan skada och påverka företaget negativt.

Min studie

Det råder inga tvivel idag om att fåren utsätts för lidande när de går igenom ingrepp som mulesing, kastrering och svanskupering utan bedövning. Det finns alltså ingen ursäkt för att vi ska få fortsätta hantera djuren som vi gör idag. Det behövs däremot mer forskning om smärta hos djur, försämrad välfärd och ingreppet mulesing. Det behövs främst vidare forskning om de alternativa metoder som praktiseras och som kan komma att användas i framtiden. Det som det skulle behöva fokuseras på i forskningen är hur man kan få fram djurvänliga alternativ som skydd mot flugangrepp tills det att aveln förändrats. Eftersom ull är en stor exportprodukt i Australien och med tanke på att det finns så mycket får i landet så borde det vara av intresse för Australiensiska forskare att titta närmare på detta område eftersom det fortfarande är ett stort djurvälståndspådrag. Jag anser att det finns underlag för vidare studier eftersom det har visats i mitt eget arbete, men framför allt därför att mulesing och andra icke djurvänliga metoder fortfarande praktiseras och därför är ämnet fortfarande mycket aktuellt även idag. I framtiden skulle fler studier liknande min önskas där klädföretag intervjuas angående deras ullprodukter etc. Det skulle vara mycket intressant att se hur deras syn på ull och även andra djurprodukter förändras med tiden. Sådana

studier skulle förutom att vara intressanta även ge möjlighet till datainsamling eftersom företagen var relativt villiga att svara på enkäten.

Resultaten jag fått in av klädföretagen i min enkätstudie är relativt lätta att ta del av eftersom de förklarar på ett tydligt sätt hur de arbetar med sina underleverantörer och hur de ser på djurvälfrädsproblem i samband med produktionen. Självklart kan man tolka svaren lite åt det håll man skulle önska, men sammantaget har det varit lätt att sammanställa alla svar. Jag började min studie med att ringa ett par samtal till ett par företag, men med tiden kom jag fram till att det skulle bli bättre svarsfrekvens om jag istället e-mailade ut min enkät till deras kundtjänst. Jag fick 11 svar utav 19 vilket medför en svarsfrekvens på 58 %. Jag är nöjd med mina enkätfrågor och de som svarade på frågorna verkar ha förstått innebörden av frågorna. Om jag hade fortsatt försökt nå företagen via telefon hade jag troligtvis inte fått lika hög svarsfrekvens. Jag kan tänka mig att det kan bero på att de inte hade tid att besvara mina frågor just då och att de även inte hade svar på frågorna vid den tidpunkten eftersom det eventuellt kan ta tid att ta reda på svaren. Jag har tagit information via muntliga kontakter via Animals Australia och Compassion In World Farming och även via deras hemsidor. Denna information har ibland således inte varit vetenskaplig men den relevanta fakta som jag funnit och fått hjälp med har varit av stor vikt i mitt arbete. Litteraturstudien har fungerat bra eftersom det finns en del forskning om mulesing, men jag anser ändå att det borde forskas mer inom ämnet. Jag har tagit del av både ny och gammal forskning som har tillfört intressant information till min studie. Problemet som finns med djurskyddsorganisationerna och även med företagen är att de har mycket att göra och ofta inte har tid att besvara frågor som rör studentarbeten. Jag skulle önskat en ännu högre svarsfrekvens så att jag fick ett mer tillförlitligt svar över hur handeln ser ut hos svenska klädföretag. Bland de som inte svarat finns riktigt stora klädföretag som säljer väldigt mycket kläder. Något man kan fundera över är om dessa företag inte har tid och resurser att besvara en enkät som denna, har de då tid att arbeta med djurvälfrädsfrågor som rör deras produkter?

Framtiden

Resultaten av mina studier visar att mulesing fortsättningsvis förekommer i Australien och vi kan därmed inte med säkerhet veta om ullen vi importerar från Australien är mulesingsfri. Det enda som gör att vi med säkerhet kan förlita oss på den importerade ullen är om det blir helt förbjudet med mulesing i landet och att förbudet efterlevs. Det som förbättrats de senaste åren är att ullen i Australien nu märks och att konsumenterna själva kan besluta om de vill köpa mulesingsfri ull eller inte. Det är ett steg i rätt riktning även om man skulle önska att processen mot ett förbud kunde påskyndas.

Det faktum att man inte hade kunskap om djurs smärtupplevelse då mulesing började praktiseras kan inte användas som ursäkt för att fortsätta använda metoden. Får uppvisar inte smärta på samma sätt som många andra djur eftersom de inte ger ifrån sig läten när de upplever smärta, istället är öronrörelser ett tecken på negativt känslotillstånd för får (Reefmann et al., 2009). Detta kan vara en orsak till att mulesinganhängarna inte förstod vilket lidande fåren utsattes för vid ingreppen. Det är nu dags att bönderna och de som arbetar med får utomlands och speciellt i Australien börjar se djuren som levande och kännande varelser som bör behandlas väl och som ska skyddas från onödigt lidande. Som jag tidigare nämnt är det inte bara problem med mulesing i Australien, utan även kastrering med gummiring och svanskupering. Även långa djurtransporter från Australien till mellanöstern är ett stort djurskyddsproblem i nuläget. Allt detta är exempel på hur djurens

välfärd blir på bekostnad till förmån för människans ekonomiska vinster där vi drar nytta av djuren på ett oacceptabelt sätt.

Animals Australia menar att det enda humana alternativet som finns idag istället för mulesing är att förändra aveln så att man endast avlar på får som saknar hudveck kring perineum. Detta är ett hållbart alternativ men tar tid att genomföra. Om man hade börjat arbeta med aveln när problemet med flugorna uppstod skulle vi idag troligtvis inte ha ett problem med mulesing. Det är förvånande att problematiken med aveln inte tagits upp tidigare eftersom det finns en stor potential att påverka djurens välfärd. En möjlig förklaring kan vara att det är en lång tradition att utföra mulesing och liknande ingrepp och att allmänheten har och har haft en mycket dålig inblick i hur stor utsträckning detta förekommer och hur stora konsekvenserna blir för djuren.

Sammanfattning

Mulesing är ett ingrepp som utförs på får i Australien för att förhindra att de drabbas av flugangrepp. Det är främst merinofår som drabbas av flugangrepp eftersom de har mer hudveck än andra fårraser. Merinoullen är ull av finare kvalité och den används i kläder hos många företag runt om i världen. Mulesing eller The Mules Operation som det även kallas har praktiserats sedan 1929 och det innebär att fåren utsetts för ett kirurgiskt ingrepp med avsikt att avlägsna hudveck vid fårets bakdel. Verksamheten ökade i omfattning med tiden eftersom problemen med flugangrepp ökade alltmer. Det finns andra metoder att använda sig av istället för mulesing, men däremot är de som är engagerade i näringen oense om vad som är det bästa skyddet mot flugangrepp. De alternativa metoder som används idag istället för mulesing är främst så kallade "clips" som ska sträcka ut huden och där det därefter blir atrofi (förtvining av kroppens vävnader och organ). Man kan även använda sig av kemiska substanser som injiceras under huden på skinkorna på fåren för att få bort överskottet av rynkor. Djurskyddsproblemen kvarstår fortfarande eftersom dessa metoder inte heller är helt smärtfria. Det enda långsiktiga och djurvänliga alternativet är att förändra aveln och att endast avla på djur som har mindre hudveck runt lår och skinkor. Även om mulesing inte utövas så måste det till en förändring i hur man håller får i Australien. Fårfloderna är otroligt stora och den dagliga tillsynen som behövs för att upptäcka flugangreppen i tid är omöjlig när flockarna är så pass stora. Mulesing skulle ha fasats ut till 2010, men min efterforskning visar att så inte är fallet. I Australien pågår fortfarande mulesing men däremot i mindre omfattning än tidigare. Australiens största djurskyddsorganisation Animals Australia driver frågan hårt framåt för att få ett förbud mot mulesing. Smärtlindring är mer vanligt förekommande än tidigare, men mer vanligt efter ingreppet än före. Smärtlindringsspray kan i Australien i vissa fall även användas innan ingreppet på fåren. Det som har förbättrats de senaste åren i Australien är att det numera finns ett märkningssystem för att konsumenterna kan veta om ullen de köper är mulesingfri eller inte. De svenska konsumenterna blev uppmärksammade om mulesing och hur fåren behandlades i Australien 2008 i svenska tvprogrammet Kalla Fakta. Många företag ändrade sin handel med merinoull efter detta inslag och började genomföra bättre rutinkontroller som medförde strängare certifieringsbevis från leverantörerna. Enligt min studie som utförts under våren 2012 där klädföretagen fick svara på frågor angående deras syn på merinoull och hur de arbetar med sina leverantörer, visar det att företagen fortfarande prioriterar frågan högt om ett gott djurskydd i deras handel. Det har framkommit att de fortfarande prioriterar en handel med leverantörer som arbetar med ull och produkter som följer gällande riktlinjer inom djurskydd. Det är viktigt för företagen att de samarbetar med leverantörer som följer företagets avtal och att därmed konsumenterna kan förlita sig på att företagen säljer bra produkter ur djurskyddssynpunkt. Eftersom mulesing fortfarande pågår i Australien idag går det inte helt att försäkra sig om att ullen därifrån är helt mulesingfri. Det är upp till var och en som konsument att ta reda på fakta om de varor och produkter som man köper i handeln och det är många gånger svårt. Mulesing förekommer i många djurhållningar eftersom det lönar sig för människans ekonomiska intressen och här måste det till en förändring. Det kommer att ta tid att förändra aveln men det är den enda långsiktiga lösningen för både djuren och djurhållarna i framtiden.

Slutsats

För att återknyta till studiens syfte kan sägas att jag fått en bra överblick över mulesinggreppet och i vilken grad detta utförs idag. Mulesing har minskat i omfattning men ingreppet utförs fortfarande. Jag har fått mina frågeställningar om hur situationen är i Australien idag och vilka andra alternativa metoder som används istället. De alternativa metoderna som främst används är så kallade "clips" som ska sträcka ut huden och som med tiden eliminerar rynkig hud, eller så kan man använda sig av kemiska substanser som ska ta bort överskottet av rynkig hud. Slutsatserna som kan dras av min enkät är att företagen fortfarande har en handel med underleverantörer som prioriterar ett gott djurskydd och företagen har även riktlinjer inom djurskydd som de följer. För att frågeställningen skulle kunna besvaras om hur företagen såg på handeln med merinoull behövde jag förändra metoden till en mailenkät istället för att göra telefonintervjuer. Sammanfattningsvis blev det 11 av 19 företag som besvarade enkäten. Hade önskat en något högre svarsfrekvens, men med tanke på antalet som svarade så blir ändå svaren tillförlitliga. Det kan spekuleras i varför de resterande företagen valde att ej besvara enkäten, möjligtvis var det tidsbrist som en del angav, eller så hade de bristfällig information om hur deras handel med merinoull såg ut. En möjlig orsak kan också tänkas vara att de faktiskt har en handel med merinoull och att de inte vill ge ut information om detta. Hursomhelst så har de företag som besvarat enkäten utgett sig för att vara seriösa och ansvarsfulla och som prioriterar välfärdsproblem som detta i sina policys. Enkäten ligger som grund i studien, men även faktainsamlandet för att ta reda på alternativa metoder och i hur stor omfattning mulesing sker har varit viktiga delar i arbetet. Metoden kan anses tillförlitlig för att få en insikt i företagets syn på problemet, men nackdelen med en enkät kan vara att man själv kan tolka svaren.

Jag anser att min utförda studie kan vara ett värdefullt bidrag i både etologiska och djurskyddsmässiga ändamål. Det kan vara speciellt värdefullt och intressant för de som är intresserade av får och djurvälstånd eftersom det belyser fårens livssituation i Australien och hur de upplever smärtupplevelsen av både mulesinggrepp och av de alternativa metoderna som praktiseras mer. Tack vare att Kalla Fakta sände två program om mulesing gjorde de konsumenterna medvetna och företagen började med bättre rutiner med ullhanteringen. Min studie visar att det var en långvarig förbättring eftersom företagen fortfarande visar ett stort ansvar för att ha en handel med seriösa underleverantörer. Man kan konstatera att det var ett mycket lyckat inslag i media som förändrade hur handeln arbetar med ull. Det finns troligtvis inte mycket studier på hur klädföretag hanterar sin handel med ull och hur de ser på djurvälstånd, därför kan mitt arbete bidra till att konsumenterna blir mer medvetna om hur företagen ser på detta. Studien skall skickas till de medverkande företagen som besvarade enkäten eftersom jag anser att de ska kunna få ta del utav resultaten och få lära sig mer om problematiken med mulesing om intresset finns. Min studie inspirerar förhoppningsvis till vidare forskning och undersökningar inom detta område och kan fungera som underlag för vidare forskning i framtiden. Mina resultat av studien pekar på att mer forskning behövs eftersom problemet med mulesing behöver belysas ännu mer. Detta för att komma till ytterligare insikt i hur stor smärta mulesing faktiskt medför och hur man ännu snabbare kan komma fram till bättre och mer djurvänliga alternativ.

Tack

Tack till min handledare Jenny Yngvesson och min familj för stöd och feedback, min biträdande handledare Katarina Linge Hag – Ekholm för hjälp och inspiration samt tack till de klädföretag som deltagit i min enkätstudie och besvarade enkäten.

Referenser

Animals Australia - The Voice For Animals, 2012. Online: <http://animalsaustralia.org/>
Använd 20120516

Australian Wool Innovation Limited, 2012. Online: <http://www.wool.com.au/> Använd
20120508

Berridge, K., 2003. Comparing the emotional brains of humans and other animals. I: handbook of Affective Sciences, Davidson, R.J., Scherer, K.R & Goldsmith, H.H. Oxford University Press, New York, 25-51.

Beveridge, W.I.B., 1984. The origin and early history of the Mules operation. Australian Veterinary Journal 61, 161-163.

Boyazouglu, J. Hatziminaoglou Y. 2004. The goat in ancient civilizations: From the fertile Crescent to the Aegean Sea. Small Ruminant Research 51, 123-129.

Broom, D.M, & Fraser A.F., 2007. Welfare assessment . I: Domestic Animal Behaviour and Welfare, 4:e upplagan, CAB international.

Colditz, I.G., Lloyd, J.B., Lee, C., Giraud, A., Pizzato, C & Fisher, A.D., 2009. Assessment of welfare of suckling lambs following intradermal injection of cetrimide as a nonsurgical alternative to conventional mulesing. Australian Veterinary Journal 87, 12-18.

Compassion In World Farming, hemsida
http://www.ciwf.org.uk/farm_animals/sheep/welfare_issues.aspx, besökt maj 2012.

Fell., L. Shutt., D. 1989. Behavioural and hormonal responses to acute surgical stress. Applied Animal Behaviour Science. 22. 283-294.

Fisher, A.D., 2011. Addressing pain caused by mulesing in sheep. Applied Animal Behavior Science, 135, 232-240.

Fitzpatrick, J., Scott, M., Nolan., A. 2006. Assessment of pain and welfare in sheep. Small Ruminant Research. 62, 55-61.

Geijer, J. 2009. Mulesingens historia och framtid, samt dess konsekvenser för djurväl-färden. Studentarbete 274, Inst. För husdjurens miljö och hälsa, Sveriges Lantbruksuniversitet, Skara.

Grant, C., 2004. Behavioral responses of lambs to common painful husbandry procedures. Applied Animal Behavioral Science, 87, 255-273.

- Gregory, N.G., 2004. Intended or avoidable causes of trauma. *Physiology and behavior of Animal Suffering*, Blackwell publishing, Blackwell Science Ltd.
- Hemsworth, P.H., Barnett, J.L., Karlen, G.M., Fisher, A.D., Butler, K.L. & Arnold, N.A., 2009. Effects of mulesing an alternative procedures to mulesing on the behavior and physiology of lambs. *Applied Animal Behaviour Science*. 117, 20-27.
- James, P.J., 2006. Genetic alternatives to mulesing and tail docking in sheep: a review. *Australian Journal of Experimental Agriculture*. 46, 1-18.
- Lee, C., & Fisher, AD., 2007. Welfare consequences of mulesing of sheep. *Australian Veterinary Journal*, 85, 89-93.
- Lomax, S., Sheil, M. & Windsor, P.A., 2008. Impact of topical anaesthesia on pain alleviation and wound healing in lambs after mulesing. *Australian Veterinary Journal*, 86, 159-167.
- Morley, F.H.W. & Johnstone I.L., 1984. Development and use of the Mules operation. *The journal of the Australian Institute of Agriculture Science*, 86-97.
- Ohl, F., Van der Staay, F.J., 2012. Animal Welfare: At the interface between science and society. *The Veterinary Journal*. 192, 13-19.
- Pierce, J.W., Leigh, A.E., & Kendrick, K.M., 2000. Configuration coding, familiarity and the right hemisphere advantage for face recognition in sheep. *Neuropsychologia*, 38. 475-483.
- Pratt, M.S., Hopkins, P.S., 1976. Chemical mulesing of sheep. *Tool Technology and Sheep Breeding*. 23, 26-27.
- Reefmann, N., Butikofer-Kaszas, F., Wechsler, B. & Gygax, L., 2009. Ear and tail postures as indicators of emotional valence in sheep. *Applied Animal Behaviour Science*. 118, 199-207.
- Rothwell, J., Hynd, P., Brownlee, A., Dolling, M. & Williams, S. 2007. Research into alternatives to mulesing. *Australian Veterinary Journal*. 85, 94-97.
- Ryan, A.F., 1954. The sheep blowly problem in Tasmania. *Australian Veterinary Journal*. 30, 109-113.
- Shutt, D.A., Fell, L.R., Conell, R., Bell, A.K., Wallace, C.A & Smith, A.I., 1987. Stress induced changes in plasma concentrations of immunoreactive beta-endorphin and cortisol in response to routine surgical procedures in lambs. *Australian Journal of Biological Sciences*, 40, 97-103.
- Singer, P. Online: <http://www.princeton.edu/~psinger/> Använd 20120609.
- Smith, J. 2011. Non mulesing Network. Newsletter of the Department of Agriculture and food. http://www.agric.wa.gov.au/PC_93300.html

Department of Agriculture and Food. Government of Western Australia. The grazing of sheep in the pastoral areas of western Australia – Best Management Practise Guidelines.http://www.agric.wa.gov.au/objtwr/imported_assets/content/lwe/regions/nrr/daf/wa_bmp_welfare_sheep.pdf. Hemsidan besökt juni 2012.

Watts, J.E., Marchant, R.S., 1977. The effects of diarrhea, tail length and sex on the incidence of breech strike in modified mulesed Merino sheep. *Australian Veterinary Journal*. 53, 118-123.

Bilaga 1: Frågor till butikskedjor

1. Ändrade ni något i era rutiner efter det att mulesing uppmärksammades i TV4:as Kalla Fakta?
2. Har ni idag eller kommer ni inom det närmaste året ha produkter av merinoull i ert sortiment?
3. Vilka leverantörer av merinoull har ni?
4. Vilka garantier har ni från dem gällande mulesingfri ull?
5. Vilka krav ställer ni idag på leverantörer av merinoull?
6. Accepterar ni ull från får som genomgått mulesing, men fått smärtstillande efter ingreppet?
7. Känner ni att ni har ett ansvar att ha en handel med leverantörer som prioriterar ett gott djurskydd och en god djurvälstånd?
8. Övrigt, andra kommentarer:

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67000
E-post: hmh@slu.se
Hemsida:
www.slu.se/husdjurmiljohalsa

*Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511 67000
E-mail: hmh@slu.se
Homepage:
www.slu.se/animalenvironmenthealth*
